

Wieczorkiewicz, Paweł Piotr

"Gdynia 1939. Relacje uczestników walk lądowych", wstęp, wybór, komentarze
Wacław Tym, Andrzej Rzepniewski,
Gdańsk 1979 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/3, 653-654

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Oryginalność i naukowa wartość wniosków, do jakich dochodzi autor, nie pomniejsza a powiększa żal, że nie objął on badaniami i innych nurtów politycznych II Rzeczypospolitej, w tym przede wszystkim ludowców i konserwatystów.

T. N.

Faschismusforschung. Positionen, Probleme, Polemik, red. D. Eichholtz, K. Gossweiler, Akademie-Verlag, Berlin 1980, s. 459.

Omawiana praca zbiorowa jest istotnym wydarzeniem w historiografii NRD. Siedemnaście zawartych w niej studiów stanowi bowiem podsumowanie dotychczasowego dorobku prowadzonych w tym kraju badań nad faszyzmem. Ich przedmiotem jest głównie narodowy socjalizm i III Rzesza. Innym ruchom i państwom faszystowskim poświęcono stosunkowo niewiele miejsca. Konstrukcja pracy oparta na podziale problemowym, zwięzłe ujęcia i wyraźne formułowanie tez ułatwiają zapoznanie się ze stanowiskiem historyków NRD w wielu sprawach ważnych dla zinterpretowania społecznej i ideologicznej treści omawianego zjawiska. Prace K. Drobischa o systemie terroru, K. Pätzolda o polityce antyżydowskiej III Rzeszy oraz J. Petzolda o narodzinach ideologii nazistowskiej wyróżniają się obszerną i ciekawą bazą źródłową. Poszczególne studia w większości nie zawierają nowych hipotez, stanowią natomiast dobre wprowadzenie do literatury przedmiotu, na którą się powołują. Mankamentem tej ostatniej wydaje się ograniczenie niemal wyłącznie do prac niemieckojęzycznych. Nie zostały uwzględnione polskie monografie, których jest już niemało. Wyraźne luki są widoczne także w wykorzystaniu badań radzieckich, np. A. S. Błanka i A. A. Gaikina. Ten ostatni opracował m.in. problem stosunków między faszyzmem a klasą robotniczą ([w:] „Germanskij faszizm”, Moskwa 1967). Wykorzystanie tego materiału pozwoliłoby znacznie wzbogacić treść studium na ten sam temat, zamieszczonego w omawianym dziele. Podobnie rzecz się ma w przypadku innych kwestii. Wiele z nich zostało już tak lub inaczej opracowanych w różnych ośrodkach naukowych na świecie, które zajmują się badaniami porównawczymi nad faszyzmem, jako zjawiskiem uniwersalnym. D. Eichholtz i K. Gossweiler konstatują we wprowadzeniu, że zawartość przygotowanego przez nich tomu ujawnia pewne luki i kwestie nierozstrzygnięte w dotychczasowych badaniach naukowców NRD. Zaliczają do nich studia nad faszystowskimi ruchami i reżimami w różnych krajach oraz próby typologii dyktatur faszystowskich. Wydaje się, że trzeba by zwrócić uwagę także na problemy kultury i niektóre aspekty systemów politycznych, a zwłaszcza funkcjonowanie partii faszystowskiej, aparatu propagandy oraz rolę armii. Właśnie na ujawnieniu problemów dyskusyjnych i dotąd niedostrzeganych polega wartość takich przeglądowych wydawnictw, jak omawiana tu praca. Wypada w tym miejscu dodać, że polscy historycy nie zdobyli się, jak dotąd, na dokonanie takiego podsumowania własnych badań nad faszyzmem i systemami dyktatorskimi.

J. H.

Gdynia 1939. Relacje uczestników walk lądowych, wstęp, wybór, komentarze Wacław Tym, Andrzej Rzepniewski, Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1979, s. 678 + 7 map na wkładce.

Tom niniejszy stanowi kontynuację dwu zbiorów relacji i wspomnień dotyczących obrony Wybrzeża w r. 1939 („Westerplatte”, oprac. Zb. Flisowski, wyd. VIII, Warszawa 1978; „Ostatnia reduta. Sprawozdania z walk i relacje obroń-

ców Helu”, oprac. R. Witkowski, Gdańsk 1973). Składa się z części wstępnej zawierającej historyczny zarys problematyki pióra Tyma i Rzepniewskiego, a także informacji na temat relacji i relantów (ich dane biograficzne zawierać ma kolejny tom cyklu, „Kępa Oksywska 1939”, znajdujący się w przygotowaniu), oraz dwu części zatytułowanych „Przed wojną” i „Wojna” uzupełnionych krótkimi komentarzami autorów wyboru. Stanowią one zasadniczy trzon pracy zawierając 54 wspomnienia, relacje, listy i sprawozdania oficerów regularnych jednostek WP (także organizacji paramilitarnych jak Przynsposobienie Wojskowe Kobiet) walczących w obronie Gdyni od 1 do 13 września 1939. Większość to materiały niepublikowane (w tym najobszerniejsze pióra Tyma, wówczas w stopniu kapitana oficera sztabu w dowództwie Lądowej Obrony Wybrzeża), pochodzące ze zbiorów autorów wyboru (31), Centralnego Archiwum Wojskowego (8), Oddziału ZBoWiDu w Gdyni (6) oraz Wojskowego Instytutu Historycznego (3). Uzupełniają je wspomnienia i relacje niemieckie w liczbie 7 (w tym 2 dotychczas niepublikowane z CAW). Aneks stanowią dokumenty wytworzone przez Komisję Weryfikacyjną Czerwonych Kosynierów w r. 1946. Książkę zamyka bibliografia i indeksy. Wzbogacają ją dodatkowo 64, w większości nieznane, zdjęcia oraz 9 (w tym 7 poza tekstem) map.

Relacje zostały bardzo starannie opracowane (także stylistycznie). Wątpliwości budzi jedynie chronologiczny i tematyczny układ, co powoduje wielokrotne powtarzanie niektórych. Przedstawiony tom daje poważny zasób materiału o obronie Gdyni w r. 1939. Dopelniając dwa wspomniane wydawnictwa stwarza podstawy do podjęcia badań nad działaniami na Wybrzeżu — traktowanymi jako najlepiej udokumentowane w całej kampanii — nie tylko w kategoriach taktycznych i operacyjnych, ale i znacznie ogólniejszych.

P. P. W.

Zapiski opracowali: Marian Dygo (M. D.), Jerzy Halbersztadt (J. H.), Rafał Karpiński (R. K.), Stefan Krzysztof Kuczyński (S. K. K.), Antoni Mączak (A. M.), Zbigniew Morawski (Z. M.), Tomasz Natęcz (T. N.), Kazimierz Stembrowicz (K. S.), Andrzej Szwarz (A. S.), Jerzy Targalski (J. T.), Wojciech Tygielski (W. T.), Paweł Piotr Wieczorkiewicz (P. P. W.), Ewa Wipszycka (E. W.), Andrzej Wyrobisz (A. W.).